

о. Ір Назарко

КАТОЛИЦЬКА ВИХОВНА ІДЕЯ.

о. ІРИНЕЙ НАЗАРКО ЧСВВ.

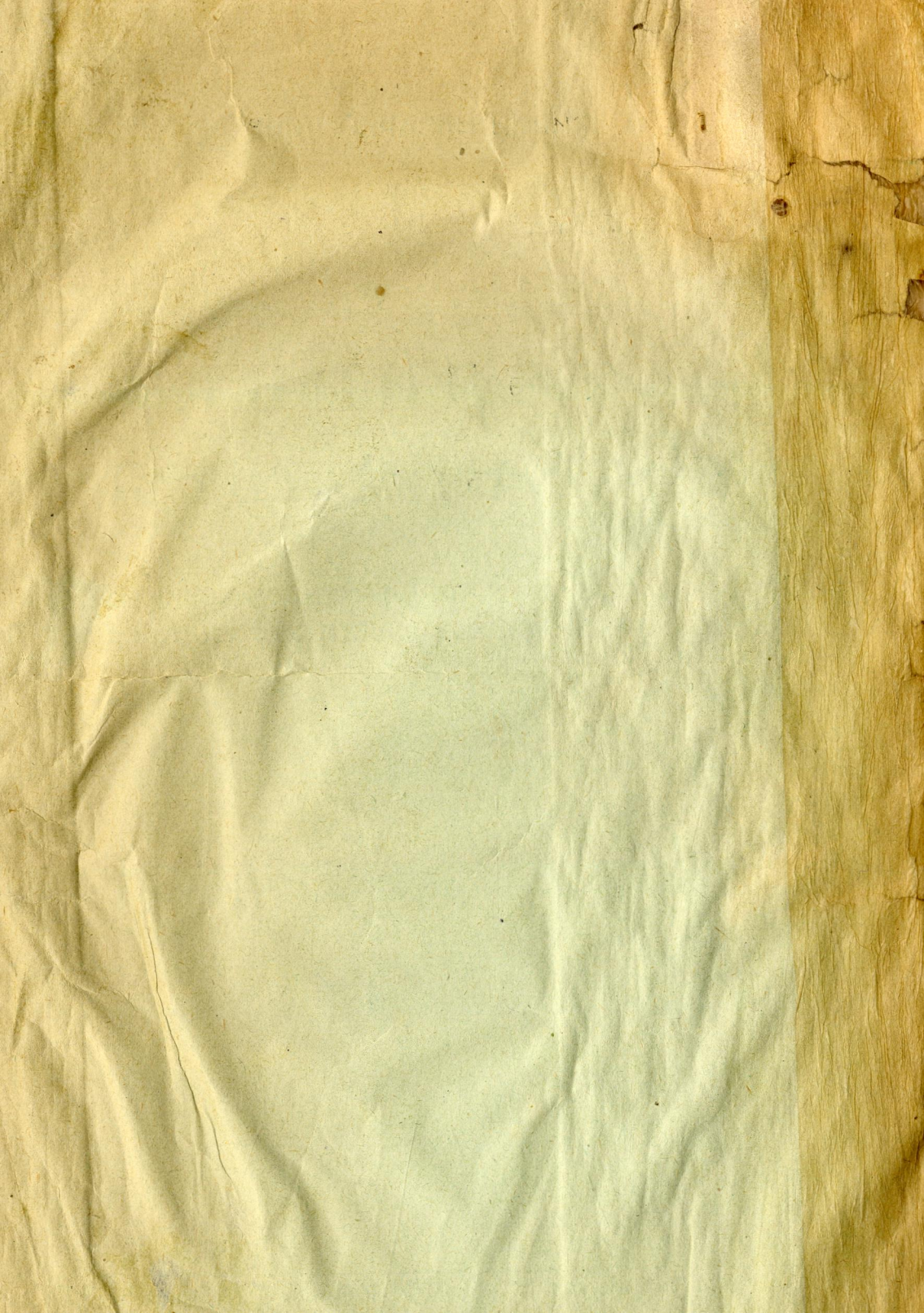
КАТОЛИЦЬКА ВИХОВНА ІДЕЯ

ВИКЛАД ВИГОЛОШЕНИЙ У ПЕРШІЙ СЕРІЇ ВИХОВНИХ КОНФЕ-
РЕНЦІЙ, УЛАДЖУВАНИХ ГЕН. ІНСТИТУТОМ КАТ. АКЦІЇ

Л Ї В І В

1 9 3 8

НАКЛЯДОМ ГЕНЕРАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ КАТОЛИЦЬКОЇ АКЦІЇ

о. ІРИНЕЙ НАЗАРКО ЧСВВ.

23418

Львів. бібліотека
АН УРСР

КАТОЛИЦЬКА ВИХОВНА ІДЕЯ

ВИКЛАД ВИГОЛОШЕНИЙ У ПЕРШІЙ СЕРІЇ ВИХОВНИХ КОНФЕ-
РЕНЦІЙ, УЛАДЖУВАНИХ ГЕН. ІНСТИТУТОМ КАТ. АКЦІЇ

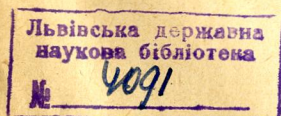
Каньшич

Л Ї В І В

1 9 3 8

НАКЛАДОМ ГЕНЕРАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ КАТОЛИЦЬКОЇ АКЦІЇ

Одобрено Духовною Владою.

ВСТУП.

Переживаємо першу дію великої драми, що вже почалася сильним ударом різних типів культури. Німецький педагог Е. Spranger досліджує морфологію тих культур, що вже почали з собою безпощадну боротьбу. Ця боротьба почалася рівночасно на кількох площинах: економічній, політичній, релігійній і виховній. Історія посвідчила нам, що можна перемогти на одній площині, а водночас програти на іншій. Рим поконав Грецію політично, але уляг їй духово, щоб іще раз улягти християнізмові. На вид типу псевдокультури, що напірає на Європу зі Сходу, Spranger каже, що нам не сміє бути байдуже те, хто в тій борні культур переможе, бо в ту культуру, що нею ми живемо, ми вложили свої думки, свої бажання, своє існування. Голосніше від філософів, психологів, чи педагогів кличуть сьогодні люди чину: політики, економісти, суспільні діячі, доказуючи, що нінащо не придасться перебудова політична чи господарська, як що рівночасно не виховується нової людини. У висліді цього появляються нові типи людини. Раз є це бездушний тип колективної людини, то знову людина-суспільник, чи державник. І мимохіть насувається питання: яке становище займає католицизм супроти цих кличів шукання ідеалу нової людини? Чи вичікує пасивно, що з ними зробить проба часу, чи може осуджує їх як апостазію від своїх засад? Ні одне, ні друге. Бо найперше сам клич за новою людиною походить наче з уст св. Павла, який кличе до вірних: „Одягніться в нового чоловіка“ (Єф. 4, 24). А зрештою чи під тими кличами не криється якесь загальне змагання людського духа, що саме на почві католицизму може дійти до найкращого розвитку? А цю почву uprawляє католицька виховна ідея.

І. Католицькість ідеї.

Перш усього треба відповісти на питання: що воно значить, що якась ідея є католицька? Або іншими словами: що розуміємо під католицькістю якоїсь ідеї? Відповіді на це питання можуть бути різні. 1) І так у розумінні католицькості можна посуватися з верху до нутра, з поверхні до глибини, з того, що випадкове до того, що істотне. Так поступають різного роду прагматисти, що признають католицькою ту ідею, яка колись позитивно, творчо та з успіхом працювала в католицькій суспільності під католицькою фірмою. Знаємо такі ідеї, що в якійсь епосі були насправду плодотворні, а сьогодні завмерли, вичерпавши свою силу в переходовій історичній консте-

ляції пр. ідея хрестоносних походів, чи ідея феодалізму. Однак таке розуміння католицькості неповне: — 2) Якщо говоримо про католицькість якоїсь ідеї, то не сміємо підходити до неї тільки з поверхні, але мусимо вплисти на глибину і добути для душі ширші горизонти. Так учинив св. Юстин філософ, коли сказав: „До нас — християн належить те все, що колинебудь доброго сказано“. Так учинив теж домініканець Mandonet, коли в недавньому спорі про існування католицької філософії сказав, що нема спеціальної вузької католицької філософії, бо католицька є та філософія, яка є правдива. Коли ж католицьке є те все, що правдиве — то в католицизмі міститься велика сила займанчості. В цьому розумінні католицизм є займанчий і заборчий, бо він признає за свою кожную правду й кожний правильний науковий добуток. І справді католицизм був займанчий вже тоді, коли св. Августин асимілював платонську філософію, чи коли св. Тома розбудовував синтезу католицької думки в перипатетичному стилі. Католицизм буде займанчий і в ділянці виховання, признаючи своїми — всі правильні результати сьогоднішнього зусилля й досвіду. Хто думає по католицьки — той глядить широко, признаючи за свою кожную правду, без огляду на те, де вона появилася. Це друге значення католицькості якоїсь ідеї. 3) Є ще й третє становище, з якого оцінюємо католицькість якоїсь ідеї. Св. Тома сказав за Арістотелем, що якась прикмета прислугує якомусь предметові вповні, всеціло, суццо [*καθόλου*] ми сказали б — по католицьки — тоді, коли належить до його істоти в спосіб конечний і незмінний. Кожний конкретний предмет поруч істотних незмінних прикмет, має теж прикмети змінні, що їх можна заступити іншими. І кат. Церква та її ідеї мають деякі істотні, суцні, незмінні прикмети. Через живий звязок з Христом Церква від своїх первопочинів є в деяких прикметах така, яка є, бо така мусить бути. В Церкві є деякі завжди незмінні погляди на людину, на життя, на його прояви і т. п. І це є якраз найповніше розуміння католицькості якоїсь ідеї. Тож говорячи про католицькість виховної ідеї, приймаємо це останнє розуміння, хоч не цураємося й двох перших, а такий підхід поведе нас глибоко, бо аж до самої істоти виховної думки, а водночас поведе нас широко, бо аж до зайняття кожного доброго наукового висліду. В цьому багато може нам енцикліка Папи Пія XI з 1929 р. „Про християнське виховання дітей“. В світлі цієї енцикліки обговоримо коротко 1) ціль католицького виховання, 2) роль католицького виховника, 3) проблему виховання-дитини, 4) а вкінці при висновках майже самочинно зде-термінуються нам головні прикмети католицької виховної ідеї.

II. Ціль виховання в католицькій педагогії.

Без огляду на те, що живемо в т. зв. „столітті дитини“, що маємо безперечно велике знання дитячої психіки й великий засіб дуже добрих виховних метод, мусимо признати, що виховна праця стрічає щораз більше труднощів. Ми свідками того, як щораз жахливіше поглиблюється пропасть між школою і дитиною, між школою і Церквою, а передівсім між виховниками й дітьми. Де причина цього? Коли шукатимемо відповіді на це питання в творах сучасних най-

більших педагогів, — то найдемо таку відповідь: „Причина трагічної безуспішності сьогоднішньої виховної праці — це недостача найвищої виховної цілі, недостача головного ідеалу“. Таку відповідь дають: Fr. W. Förster, St. Dunin-Borkowski, J. Lindworsky, Fr. Hovre та інші. Передівсім Ферстер дуже сильно підкреслює цю недостачу у своїх найновіших творах: „Ewiges Licht und menschliche Finsterniss“ та „Alte und neue Erziehung“. В одному місці, говорячи про трагічний стан сьогоднішньої педагогіки, каже Förster таке: „Сучасна педагогіка зайнялася дослідями природи та інстинктів дитини, а зовсім позабула на те, що в вихованні головне й основне, а саме на потребу головної цілі виховання та необхідність головного ідеалу“. Те саме стверджує Папа Пій XI у своїй енцикліці „Про християнське виховання дітей“, кажучи: „Ніколи не говорили про виховання так багато, як сьогодні... А однак же зі смутком мусимо ствердити великий брак ясних понять і засад навіть у найосновніших питаннях“. У 1932 р. відбувся у Німці з ініціативи „Міжнародної Ліги Нового Виховання“ всесвітній конгрес цієї Ліги. 1500 учасників з 52 держав ствердили, що сучасний світ „входить у нову еру“. Нова ера вимагає нової людини, а нову людину може уформувати тільки нове виховання. Тому майже кожний промовець торкався проблеми нового виховання. Та коли приходило до конкретизування засад цього нового виховання — то майже кожний промовець пропонував іншу концепцію так, що не дійшло до згоди ні в одній засаді. Це дрібненька ілюстрація того жахливого хаосу, що передівсім дотикає цілей виховання. Щоб іще виразніше побачити цю виховну вавилонську вежу, пригадаймо собі коротко цілі сучасних найбільших виховних систем у поодиноких краях.

1) Почнім від Східної України й Росії. Вистарчить бодай побіжно переглянути Блонського: „Russische Arbeitsschule“, або деякі виховні статті Крупської чи Леніна, досить переглянути львівські „Signaly“ легко доступні для молоді й виховні статті С. Руднянського, або вкінці книжку Спасовського „Визволення людини“, а переконаємося про дві речі: а) В тих усіх творах людина — це машина без душі. Про душу взагалі нічого не говориться. Навіть підручники психології не знають душі. Психологія без душі! Чи це не іронія? Діалектичний матеріалізм — ця урядова філософія комунізму — виразно вчить: „дух — це тільки найвищий продукт матерії. Свідомість — це тільки чинна сила матерії... Особовість — це кінцевий продукт системи навичок“. Отже вистарчить у людину нагнати нагайкою кілька навичок, або виробити їх визначною системою чеків, а в... буде в порядку. Тоді одержимо „кінцевий продукт системи навичок“ — людину-звірину, що сліпо слухає совітської влади, що не має ніяких духових аспірацій, людину без індивідуальності й без ідеалу. До такого раю доводить комуністичне матеріалістичне виховання. б) Передівсім відкинено тут найвищий ідеал — Бога. Усунено Бога не тільки з величавих храмів, але й із безсмертних храмів душі молоді. На його місце впроваджено божка ч. 1. т. зв. „новий суспільний устрій“. А які результати цього виховання — це знаємо всі.

2) Нову виховну систему впровадила в себе теж Італія й Німеччина. Тут заволодів божок ч. 2, себто нація й раса. Досить переглянути твори Gentile'го: як „Реформа виховання“ або Гітлера „Gedanken über Erziehung“, досить переглянути журнал „National-Sozialistische

Mädchenerziehung“, щоб зрозуміти, що тут діється. Ціль виховання тут сформульовано так: „Нація й раса — це остання ціль усього“. Отже на місці відкиненого Бога виріс божок, що йому на ім'я „нація і раса“. А цей другий божок небезпечніший від першого, бо слово „нація“ має велику емоціональну силу й кожний із нас любить свою націю. Однак чи на те, щоб націю вчинити ціллю виховання — треба аж хулити Бога? Треба зневажати Христа і Його Пречисту Матір? — Кожна людина має свій „світ вартостей“, що всередині кожної людини зовсім інакше сконструований. А в цьому світі вартостей така вартість, як нація, повинна безперечно мати дуже велике значення. Однак ця вартість не має бути одинока й найвища, бо а) найперше через життя ми не можемо виховувати тільки для життя, але й для неба. А по друге: б) в моментах етичних конфліктів така вартість, як нація, ніколи не заступить найвищої вартості, Бога й релігії, а не раз навпаки: приглушить совість, затемнить суд і по-зволить навіть на злочин для нації, чи раси.

3) Ще іншу виховну ціль має Америка. Там під впливом шаленого розвитку техніки розвинувся культ машини й винаходів. Однак сумні наслідки цього божка ч. 3, не дали на себе довго чекати. Ідеали техніки й машини доправили з одної сторони до змеханізування життя, а з другої сторони до небувалої плиткості життя. Життя сталося таке плитке й поверхове, таке ограблене з глибокого внутрішнього змісту, що в результаті довело до найпримітивнішого змістового розперезання. Коли візьмемо до рук Lindsey'a „Бунт молоді“ або Lindsey'a й Evansa „Товариські подружжя“, чи візьмемо книжку 14-літньої дівчини Benson „Zwischen 17 und 20“, що описує життя молоді — то годі отрястися з переляку. Бачимо те гідке моральне багно, ту пропасть зіснуття, що в неї скотилася американська молодь. А до цього довело її цілковите знищення „старих авторитетів“ і безкритичний культ божка ч. 3 — техніки й машини. Людське життя — це не техніка, а людина — це не бізнесмен, але це глибша істота, що має потреби духа. Тільки внутрішнє поглиблення творить людину в повному значенні цього слова. А це внутрішнє поглиблення добувається шляхом вищих переживань естетичних, суспільних, загально людських, а передівсім етичних і релігійних.

4) Ще четвертого божка поставлено ціллю виховання. А цьому божкові на ім'я „Індивідуальність“. Культ цього божка зродився теж в Америці. Parkhurst, Stevenson, Washburne, Hall Quest і ін. хотіли виробити в одиниці індивідуальність як найвище добро та вчинити її найвищою ціллю виховання. Цей культ божка ч. 4, дістався згодом до Європи. Спершу в Швейцарії, а пізніше у Франції понісся клич: „Геть з Богом і Церквою! Хай живе індивідуальність кожної одиниці! Все для індивідуальності! Вона має бути останньою ціллю виховання!“ Досить переглянути твори Ferriere'a пр. „L'école active“, або Ellen Key: „Століття дитини“, щоб зрозуміти грозу цього божка. — Справді людина приносить з собою на світ завдатки індивідуальності, але приносить теж суспільні зародки. І якщо одиниці розвивали б у собі тільки індивідуальність, — то неможливе було б співжиття навіть кількох осіб. А вже насправду бідний був би той нарід, чи суспільна група, в яких були б люди з надмірно розвиненою індивідуальністю. Мусіло б дійти до цілковитої анархії. Тому й у це-

дагогії ця індивідуальність без Бога й Його заповідей любові довела до анархії в школі, в вихованні й у житті. — В усіх згаданих виховних системах висувається якісь частинні вартості, з яких не можна робити абсолютних божків. Ніякий з цих божків не є повнотою правди, але тільки її частиною, не є повним і цілковитим добром, а тільки частинним, тому ніякий з тих чинників не може виховати повної людини, не може розвинути в людині повноти духових сил та вчинити, щоб вони запанували над змісловими властями людини. Кожну з тих цінностей можна оставити, але тільки в якійсь мірі, тільки під тою умовою, що й вона буде просякнута Духом Божим і найвищою цінністю — Богом, що як найвищий Суверен має запанувати в цілій душі. І це саме ціль католицького виховання.

5) Католицька виховна ідея не шукає ніяких „нових“ цілей, бо вона їх має вже від первопочинів свого існування в своїй етиці. А в католицькій етиці єрархія вартостей і цілей спирається на єрархії буття, на єрархії істот. В цій же єрархії на найвищому шпилі стоїть найвище буття, безконечна істота — Бог. Тому католицька педагогія має теоцентричний характер, а через цей теоцентризм католицька виховна думка добуває те, чого не має ніяка некатолицька виховна система, а саме центральну ідею абсолютної Правди й абсолютного Добра. — Ми знаємо, що всі люди зі своєї природи рвуться до правди. Католицька філософія охоплює цілий процес пізнання, як процес біологічний у найвищому стилі, себто як той процес, в якому людина через свою думку хоче забрати в себе всю правду, хоч не відразу, але краплина по краплині. Отже людський розум є в своїй потенції безконечний. Аналогічно й людська воля рветься до добра, а в своїй поємності й захланності людська воля є теж безконечна, бо вона бажає посісти кожне добро без кінця, хоч фактично добуває його тільки частинами. В цьому значенні скаржився св. Августин: „Amor meus — pondus meum“, бо відчував тугу за безконечним Добром, а осягав тільки частину. І саме в католицькій виховній ідеї стає перед людським розумом і волею безконечний Бог, не як якась чарівна візія, але як дійсна, абсолютна Правда й абсолютне Добро, що одиноко може втихомирити всю тугу й усі шамотання людської душі. А в Бозі для католика зосереджуються всі інші добра: й ті, що їх замикає в собі світ і ті, що їх посідає людська культура, тільки тут вони прибирають ще безконечне тло та набирають ще більшої вартості через своє відношення до Бога. В католицькій виховній ідеї не зникає ніяка вартість, але кожна ще більше поглиблюється, укладаючися в єрархію, на якій шпилі стоїть Бог, одинокий Виховник і Мистець людських душ. Бог — це найвища ціль людини, поза якою нічого більшого навіть подумати не можна. Тому приспособити людину до цієї цілі, виховати її до повноти життя Божого і в Бозі — це ціль католицької виховної ідеї. Як колись перед віками сказав Бог: „Учинім чоловіка на образ і подобу нашу“ (Бит. 1, 26), так католицькому виховникові мусить присвічувати засада: „Вчинім чоловіка на образ і подобу Божу“.

III. Роль виховника в католицькій виховній ідеї.

Енцикліка „про християнське виховання дітей“ виходить із принципу, що виховання — це суспільна функція, тому право до виховання має родина, Церква й держава, однаке кожній з них це право

прислугує іншим способом, бо впливає з іншого джерела. Якщо ми хотіли б знайти філософічний і теологічний коментар до цих тверджень енцикліки, то мусіли б ми заглянути до творів св. Томи, де є окремі розділи про виховника під наголовком „De magistro“ (Summa th. q. CXVII, a. 1. і Quaestiones disputatae, q. XI. a. 1.) Там ми знайшли б ми тезу, що виховником у стислому значенні цього слова належало б назвати тільки Бога, бо 1) тільки Бог є Творцем духових сил, через які людина розвивається й виховується, 2) тільки Бог може впливати й діяти на людську душу знутри. Так твердить св. Тома. І так воно справді є. Бо тільки Бог може бути Творцем нашої душі, а як Творець Бог є людині ближчий, ніж вона сама собі. Є це т. зв. в теології ідея Божої імманенції, яка навчас, що Бог через свій творчий акт є в нас, хоч рівночасно є поза нами. Тому тільки Бог може підходити до душі знутри. Якщо воно так — то принаймні виховником в аналогічному значенні назовемо того чоловіка, що бодай у якійсь мірі має участь у Божій творчій чинності та бодай у якійсь мірі може впливати на душу знутри. З цього випливають два висновки: перший відноситься до самого виховання, а другий дотичить права до виховання. Для виховання висновок такий: кожна виховна праця зі своєї істоти повинна зміряти до того: а) щоб була творча, б) щоб підходила до людини знутри. — Другий висновок дотичить права до виховання і признає, що родина й Церква мають неоспориме й незнищиме право до виховання. Найперше родичі мають повне право до виховування свого потомства, бо факт виховання лучиться нерозривно з фактом зродження, а оба ці факти лучаться з творчим актом Бога. Католицька філософія каже, що удержання (консервація) світа — це ніщо інше, як тільки продовжуване створення світа. *Conservatio est continua creatio*. Отже як Бог через свій творчий акт входить імманентно в світ, так родителі входять у потомство через своє тіло й кров. Якщо, по думці св. Томи, Бога належить назвати виховником у стислому значенні цього слова тому, що Бог вложив у людину її розвиткові сили — то в дальшому значенні право до виховання мають родителі, бо вони дали дитині підложжя під ці творчі сили, дали тіло й кров. Родителі не могли дати дитині своєї душі як субстанції, бо вона безпосередньо походить від Бога, але родителі дали дитині зміст своєї душі, культуру душі з її додатними й відємними прикметами через т. зв. право дідичности. Отже як Бог може впливати на душу знутри, так родителі можуть це бодай до якоїсь міри через передавані свої прикмети своїм дітям і через любов. Через дідичність у дитини будяться бодай частинно ті диспозиції, що жили в батьках, а під духовим натиском любови душа дитини відчиняється на вплив родителів, як чаша квітки на промені сонця. Крім Бога ніхто не може знутри сягнути в душу дитини так глибоко, як родителі. Тому крім Бога ніхто не має такого сильного і природнього права до виховання, як батьки. — На тих самих основах спирається право Церкви до виховання. Як батьки в злуці з Богом дають дитині природне життя, так Церква в злуці з Христом, як Його містичне тіло, дає дитині надприродне життя. Щоб зрозуміти цю „надприродно біологію“, треба хіба простудіювати ціле св. Письмо, бо сам Христос, св. Павло й інші Апостоли дуже часто говорять про Христа, як джерело надприроднього життя, з якого на людину спливають нові Божі сили. Якщож Церква зродила людину до нового життя, —

то мусить далі це життя в людині розвиватися, бо хто раз зродив, має не тільки право, але й обов'язок дальшої творчої праці через виховання. *Educatio est continua generatio.* — Яке ж право до виховання має в католицькій виховній ідеї держава? Треба знати, що католицизм не вважає держави твором чисто людським, але признає її ділом Божим, як Церкву, тільки з тими ріжницями що: а) Церкву Бог зорганізував безпосередньо, а державу посередньо, б) Церкву Бог створив одну для всіх, а держав багато, в) до Церкви Бог приказав належати всім, а до держави — ні. До держави Бог провадить людей тільки через їх суспільні нахили й через потреби людської природи. Обидві ці організації — Церква й держава працюють для людського добра: одна для вічного добра, друга для земного. І як з одного боку людина не може дійти до земського добра поза державою, так з другого боку держава не може довести людини до земського добра, якщо її не виховає. Тому Церква признавала й буде признавати, що держава має не тільки право, але й обов'язок виховувати громадян, бо Церква признає виховання суспільною функцією. Зі сказаного виходить, що родина, Церква й держава мають неоспориме право до виховання. А це право вони передають школам і вчителям. Отже вчитель — це наче муж довіря родини, Церкви й держави. А тому що від наставлення вчителя залежить у великій мірі доля родини, Церкви й держави — тому католицька виховна ідея не тільки сильно акцентує велику відповідальність учителя, але й окружає його особливішою пошаною. Ось так представляється ролі виховника в католицькій виховній ідеї. Треба хіба ще раз підкреслити два головні постулати католицької виховної ідеї супроти виховника: Хто хоче добре виховувати, той мусить наслідувати Бога, себто: 1) мусить діяти на вихованка творчо і 2) мусить підходити до нього знутри.

IV. Дитина в католицькій виховній ідеї.

Чим є дитина в католицькій виховній ідеї? Всі бачать у дитині щось велике. Родина, Церква й держава покладають у дитині свої надії кращої майбутности, тому всі борються за душу дитини. Отже з такої точки погляду значення дитини залежить від її відношення до родини, Церкви чи держави. Католицька виховна ідея не тільки не заперечує цього значення дитини, але нераз акцентує його, говорячи про обов'язкову солідарність одиниці з суспільною цілістю. Однак в розумінні католицької виховної ідеї на цьому не кінчається значення дитини. Католицька виховна ідея посувається далі. Вона добачує в дитині те, що св. Письмо називає образом і подобою Божою. На цьому терені розвивається життя ласки, dokonуються незглибимі тайни зв'язків Бога з людиною. Під тим оглядом католицька виховна ідея не тільки спирається на теології, але також на філософії. Як теологія говорить про Божий образ, так філософія говорить про нематеріальний чинник, про духа дитини. З цього духа розвивається духове життя з усім багатством психічної активності. А значення й велич дитини спирається остаточно на стислому контакті з Абсолютом. Так твердить філософія. Теологія, а за нею й католицька виховна ідея підносять те все до надприродного рівня. Є в св. Письмі одне місце, що серйозного виховника повинно перейняти жахом. Оповідає св. Матей (XVIII, 1), що коли Апостоли сперечалися про те, хто з них буде більший у небесному царстві, тоді Христос поставив між

ними мале дитя і поміж іншим сказав: „Хто прийме одне таке дитя, мене прийме“. Чи міг хто з людей вказати на глибші пошани супроти дитини? Таке твердження перевищує навіть найвищі людські поняття. Супроти цього які ж нерозумні такі теорії, як матеріалізм, що називає дитину бездушним еством, чи асоціалізм, що називає дитину змінною сумою психічних фактів, чи всі інші теорії, що вводять у душу дитини повну деперсоналізацію?

На самому початку ми сказали, що католицька виховна ідея є займанча, бо вона признає за свої всі правильні висліди наукових дослідів. Пригадаймо собі тут кілька таких наукових висновків, що відносяться до душі дитини і що їх повинен респектувати католицький виховник.

1) Знаючи, що найбільше творчо й знутри може впливати на душу дитини тільки той, що знає ритм психічного розвитку дитини, католицький виховник мусить цей ритм пізнавати. В звязку з тим католицький виховник повинен познайомитися з т. зв. теорією антиципацій, що її признає і католицька виховна ідея. Ця теорія твердить, що заки в душі дитини з'являються вищі психічні функції — то ще перед ними виступає щось наче їх вістуні. Bühler каже, що часто в дитини родяться хвилинні інтенціональні акти, акти розуму й волі, щоб по хвилині згаснути, а щойно пізніше будуть вони функціонувати постійно. Отже для доброго виховника такі антиципації будуть остерігачами, що треба змінити своє дотеперішнє поступовання з дитиною, бо надходить нова фаза в її розвитку. Проф. Шуман розрізняє 3 такі фази: 1) найраніша — це фаза мрій та ідеалів, 2) в часі дозрівання — це фаза постулатів і моральних норм, 3) фаза геройських чинів. Отже коли виховник знає те, що в часі дозрівання молодь рветься до моральних ідеалів — тоді буде старатися це використати.

2) Католицький виховник мусить знати те, що як образування входить у сферу думки, так виховання входить передовсім у сферу почувань дитини. Тому треба добре познайомитися з тими субтельними хвилюваннями почувань дитини в різних фазах розвитку. Якщо виховник не буде обзнайомлений з тим, то буде приходити зі своєю інтервенцією не впору і замість ладу внесе хаос у душу дитини.

3) Виховник мусить звернути увагу на ріжницю в темпі розвитку молоді мужеської та жіночої і відповідно до цього примінитися. І багато інших висновків здорової педагогії повинен собі за-своїти католицький виховник. На основі сказаного слідує, що виховник повинен дивитися на дитину з подвійного становища: 1) виробити собі засадничу поставу до дитячої гідності, 2) підшукати способи підходу до душі дитини в різних моментах життя. В першому становищі йде про те, що в дитині незмінне, Боже; тут треба сягнути до безсмертної душі, до образу й подоби Божої, щоб розбудити в собі пошану супроти дитини. А в другому становищі йде про те, що змінне і відмінне для кожного психічного типу і розвоєвої фази, щоб інтервенція виховника була на часі, влучна й хосенна.

V. Прикмети католицької виховної ідеї.

1) Католицька виховна ідея зі своєї істоти є динамічна, бо вона ставить собі метою витворювати в душі дитини нові моральні структури, звані чеснотами. А чесноти — це наче акумулятори мо-

лих енергій. З них родиться радість, з радості повстає охота творення, а з повторень повстає стан — (habitus), що стає новим станом душі. Отже чесноти — це сили, що творять добро не тільки поза собою, але й у собі, бо скріплюють власну динаміку.

2) Католицька педагогія є органічна, бо чесноти — це структури живі, а не мертві. Якщож так — то вони творять цілість, яка протиставиться всякій унутрішній анархії й хаосові. Імпульсом цієї цілості є любов, а керманічем второпність. Цілість живих чеснот з любов'ю і второпністю називається моральним характером. Передівсім про нього повинна дбати католицька педагогія.

3) Католицька виховна думка є оптимістична, бо вона від добра починає і на добрі кінчає, бо її центральна ідея — це ідея Бога, як найвищого добра. Справді католицька педагогія не сміє бути сліпа на зло і на гріх, але й до них повинна підходити з точки добра, а тоді молодь ще краще зрозуміє весь трагізм зла, як негачію добра.

4) Вкінці католицька педагогія є тоталістична, бо вона охоплює цілість людського життя, не відриваючи ласки від природи, ні одиниці від суспільності. Католицька педагогія не сміє відривати природи від ласки, бо застрягне в грубому натуралізмі, але й навпаки, не сміє займатися тільки ласкою, бо життя ласки мусить бути заціплене на здоровому ґрунті природи. Католицька педагогія не відриває теж одиниці від суспільності, ні суспільності від одиниці, бо ніяка виховна система не повторяє так часто, що людина це особа, але також, що людина — це суспільне єство, як католицька педагогія.

Ось такою являється перед нами католицька виховна ідея. Вже з тих коротких слів пробивається її глибінь, її всебічність та її життєва логіка. І якщо вона не впливала б із науки Христа, а тільки якщо якийсь філософ проголосив би її як свою гіпотезу, — то людство певно признало б цю науку за найгеніальнішу з геніальних і з подивом упало б на коліна перед таким мудрцем і такою наукою. Однак тому, що католицька педагогія нерозривно злучена з наукою Христа, її оспорується, переслідується й поборюється, як і її незрівняного Творця. І саме в цьому міститься найглибша причина трагізму не тільки сучасної педагогії, але причина трагізму цілості людського життя.

Львівська державна
наукова бібліотека

№

4091

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

J. Bernberg: *Umriss der katholischen Pädagogik*. Regensburg 1923. Dr. Fr. X. Kiefl: *Christentum um Pädagogik*. Regensburg 1924. Jenera Jadwiga Zamoyska: *O wychowaniu*, Poznań 1937. *Katolicka myśl wychowawcza*. Pamiętnik II katolickiego Studium o wychowaniu w Wilnie 1936. З нього передівсім реферат о. Дра К. Міхальського під тим же наголовком, Stefan Szuman, Józef Pieter, Henryk Weryński: *Psychologia światopoglądu młodzieży*, Lwów 1933.

PA 4091 y

РЛ 4091 ^{РЛ 40}
у

о. Ір Назарко

КАТОЛИЦЬКА ВИХОВНА ІДЕЯ.